

III (наприклад, пристрій розпізнавання образів, прийняття рішень та їх виконання), робот із повним III, здатний до побудови у своїй "свідомості" моделі зовнішнього світу, свого "я", творчого визначення цілей своєї діяльності і розробки оптимальних стратегій досягнення цих цілей (свого роду лідер-навігатор на довгих тренувальних дистанціях). Це могли б бути помічниками тренера в місцях та ситуаціях, малодоступних для безпосереднього оперативного спілкування та управління поведінкою спортсмена.

Література

1. Биологическая кибернетика: Учеб. пос. для вузов / Под ред. А.Б. Когана. – М.: Высш. шк., 1977. – 408 с.
2. Касаткин В.Н. Введение в кибернетику. – К.: Радянська школа, 1980. – 191 с.
3. Краткий психологический словарь / Сост. Л.А. Карпенко; Под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – М.: Политиздат, 1985. – 431 с.
4. Огієнко Т. Кибернетика вчителю фізичної культури. Фізична культура, спорт і реабілітація в закладах освіти. – Рівне: РДГУ, 2002. Вип. 1. – С. 108-111.

ДО ПОЛІПШЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

■ Огієнко М.М., Олійник В.М.,
Світенюк В.І., Лисенко А.А., Гавриш В.П.,
Дедух В.А., Огієнко П.М.

Спілкування з учителями фізичної культури, випускниками, студентами, колегами показує, що всі вони надають величезного значення вивченню теорії фізичної культури як методологічної основи професійної майстерності вчителя.

При цьому особливо наголошується на важливості застосування системного підходу до вирішення проблем фізичного виховання та спорту, знанні особливостей адаптації організму людини до різноманітних педагогічних впливів, впровадженні в практику основ теорії управління. Цього нагально вимагають проблеми сьогодення:

- кращий оздоровчий ефект від занять фізичними вправами;
- точність та економічність в досягненні термінових та кумулятивних ефектів адаптації в спортивному тренуванні і, особливо, досягненні спортивних результатів в потрібний момент;
- забезпечення раціональних самостійних занять фізичними вправами для ефективної трудової діяльності та для регуляції функціонального стану організму в залежності від віку, потреби, стану здоров'я та ін.

По своїй суті навчальний предмет – "Теорія і методика фізичного виховання" є інтегрована дисципліна, яка спирається на біологічний, соціальний, психолого-педагогічний та спортивно – педагогічний фундамент і має функцію навчити як управляти пристосуванням організму здорової людини до впливів фізичних вправ та педагогічних дій вчителя чи тренера.

В науковій літературі за останні 30 років думка вчених все більше схиляється до необхідності застосування ідей і методів кибернетики в практиці фізичного виховання і спорту (В.М. Заціорський, 1970; В.В. Петровський, 1973; В.Н. Платонов, 1991; та ін.). Теорію фізичної культури доцільно розглядати як кибернетику фізичної культури, бо абияке виконання фізичних вправ, проведення занять фізичними вправами чи спортивне тренування не є рентабельним, не є доцільним а, тим більше, може бути шкідливим.

На превеликий жаль сподівання на теорію фізичної культури як основний засіб для якісної професійної підготовки вчителя фізичної культури не завжди справджуються. На наш погляд, для обдарованих до навчання студентів – це можливо, для середнього – важко, для пересічного – дуже важко, а для випадкового – неможливо. Причин такого стану декілька. Перша – це прорахунки в організації навчального процесу (невірна пропонована мотивація в навчанні, нераціональна послідовність вивчення навчальних предметів, бідне матеріальне оснащення навчального процесу, недостатні наукова компетенція окремих викладачів та рівень викладання і інше). Друга – об'єктивні закономірності чи, може, традиційні звички студентського життя. Тре-

тя – це невміння студента вчитись, інколи – небажання, і, дуже часто, – безвідповідальне ставлення до виконання навчальних завдань викладача.

Аналіз успішності студентів та якості самого процесу відповіді на екзаменах показує, що оцінка творчого рівня застосування знань студента при розгляді якоїсь педагогічної ситуації не може бути достатньою без репродуктивного рівня підготовленості. Це зумовлює, перш за все, вивчення та засвоєння “азбуки” теорії фізичної культури – основних понять, категорій, термінів.

До недоліків в організації вивчення теорії фізичної культури студентами факультету фізичного виховання слід віднести:

- відсутність систематичної самостійної роботи студента з підручником та першоджерелами;
- небажання студента розібратись в навчальних питаннях (студенти не бажають відвідувати кабінет з теорії фізичної культури (з метою отримання консультації чи допомоги викладача), бібліотеки, читальні зали) а, можливо, таких питань і не виникає;
- студенти в переважній більшості не прагнуть до точного засвоєння та відтворення наукової чи навчальної інформації, а поверхове засвоєння призводить до помилкового тлумачення тих чи інших питань;
- невміння слухати лекцію та швидко конспектувати (хтось привчив студента писати диктанти, а не думати та слідкувати за думкою викладача);
- відсутність у студента вміння інтегрувати інформацію з інших навчальних дисциплін на рівні теоретичного узагальнення категорій, понять та явищ у фізичному вихованні та спорті;
- слабка відвідування занять, хоча не завжди 100 % відвідування є запорукою доброї підготовленості студента. Якщо студент не працював разом з викладачем, високої ефективності відвідувань очікувати не варто;
- не належним чином працює модульно-рейтингова система оцінки знань студентів, можливих причин три: перша – це динамічний склад академічних груп як особливість факультету фізичного виховання, друга – це обмежені можливості викладача (він не в змозі якісно вести облік успішності з великою кількістю студентів, оптимально це можливо, мабуть, тільки з однією групою); третя – сама система рейтингу занадто обтяжлива;
- забута досить важлива практика прийому відпрацювань студента не тільки за відсутності на занятті, але і за отриману негативну оцінку. Прагнення відродити цей засіб в навчанні реалізувати не просто: викладач перевантажений, а кількість студентів, які повинні були б відпрацювати заняття занадто велика;
- недостатнє та застаріле матеріальне забезпечення навчального процесу (відсутність сучасної наочності, технічних засобів навчання, можливості у студента систематично працювати на комп’ютері, тим більше щось добути в Інтернеті).

Безумовно, що деякі недоліки можна виправити, і це покращить якість навчання. Для цього потрібні зусилля студента, викладача, служб забезпечення.

Розглянемо ще ряд резервів підвищення ефективності вивчення теорії фізичної культури і поліпшення професійної підготовки вчителя. Важливе питання – звідки повинні взятись уміння студента творчо використовувати знання з анатомії людини, біохімії, біомеханіки, фізіології людини, психології, педагогіки, спортивно педагогічних дисциплін? Що потрібно зробити, щоб навчити студента інтеграції здобутої інформації?

Безумовно – це практика, всі види педагогічної практики. Але слід зазначити, що якість психолого-педагогічного та методичного керівництва – це зараз проблема. Робота методиста зводиться до консультацій та контролю, а потрібна систематична співпраця викладача і студента.

Система організації педпрактики на факультеті фізичного виховання включає навчальну практику на заняттях зі спортивно педагогічних дисциплін (мал. 1). Тут великі можливості для опанування практичними вміннями проведення окремих частин уроку та уроку в цілому, опануванні технікою фізичних вправ з виду спорту та методикою їх навчання. Саме тут (а це повторюється упродовж всього періоду навчання на кожній спортивно педагогічній дисципліні) можлива і вкрай потрібна інтеграція інформації, міжпредметні зв’язки, творча обробка знань і оцінка кінцевого продукту – фахових вмінь студента.

Наступним компонентом системи є факультативні заняття зі спортивно-педагогічного удосконалення (СПУ). Треба сказати, що традиційно склалась ситуація підміни мети СПУ. З погляду на кваліфікаційні вимоги до вчителя фізичної культури заняття зі СПУ – це творча лабораторія тренера та студента для підготовки до роботи в школі, а спортивний результат слід розглядати як закономірний блиск досягнень студента. На практиці ж ми бачимо зовсім

інше: прагнення до високих спортивних результатів зумовлює невірну мотивацію в навчанні і тренуванні студента в аспекті його фахового системоутворюючого фактору. Ми вважаємо, що спільна робота тренера і студента з використанням набутих знань з теоретичних дисциплін під час розробки планування роботи, організації занять та аналізу їх якості, вибору засобів та реалізації науково-педагогічного контролю – це потужний фактор формування науково-педагогічного світогляду та професійної майстерності.

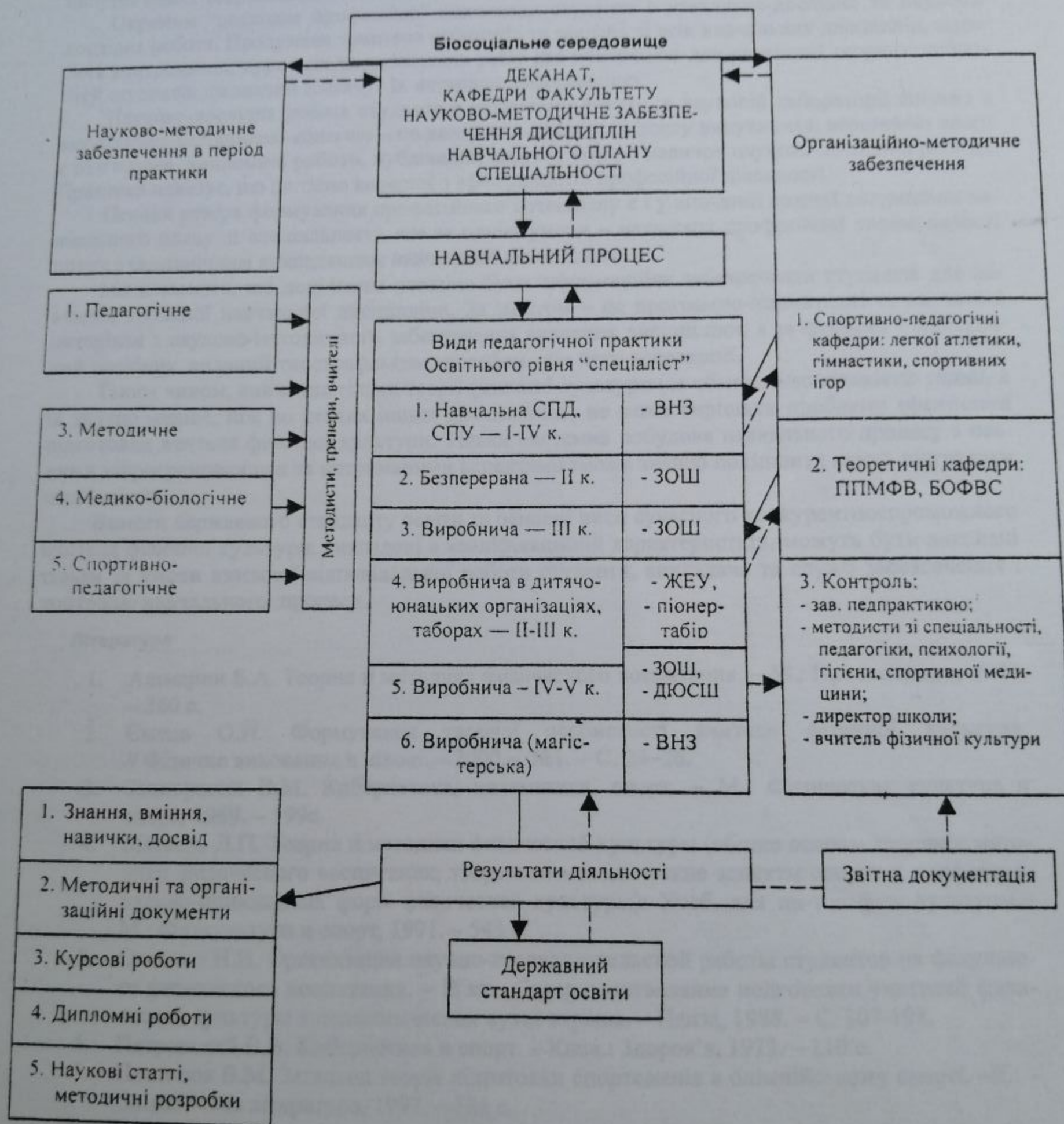

Рис. 1. Блок-схема управління фаховою підготовкою студентів факультету фізичного виховання до педагогічної практики

Умовні позначення: СПД — спортивно-педагогічні дисципліни;
СПУ — спортивно-педагогічне удосконалення;
ЗОШ — загальноосвітня школа

Це пошуку та удосконалення процесу спортивного тренування, формування педагогічних умінь та навичок у студента.

Було б доцільно рекомендувати студентам упродовж всього періоду навчання попрацювати з декількома тренерами-викладачами. Це розширить діапазон практичних вмінь і навичок та поглибить знання студента.

Інші види практики (безвідривна – 2 курс, виробнича – 3,4,5 курс) повинні не тільки закріпити набуті знання, вміння та навички студента, але і спонукати стимулювати до пошуку і набуття нових теоретичних знань.

Окремим розділом професійної підготовки студента є навчально-дослідна та науково-дослідна робота. Продумана тематика рефератів та завдань зі всіх навчальних дисциплін, тематика контрольних, курсових та дипломних робіт дає можливість для реалізації творчих здібностей студентів та значно збагачує їх науковою інформацією.

Науково-дослідна робота студента в науковому гуртку, в науковій лабораторії спільно з викладачем-керівником-колегою – це запорука наукового росту випускника, вершиною якого є підготовка дипломної роботи, публікацій, набуття вмінь і навичок науково-дослідної роботи. Практика показує, що це тісно корелює з ефективністю професійної діяльності.

Певний резерв формування професійного потенціалу є і у вивченні кожної дисципліни навчального плану зі спеціальності, але за однієї умови – наявності професійної спрямованості поруч з академічним викладанням навчальної дисципліни.

Ми вважаємо, що доцільним повинно бути інформаційне забезпечення студентів для навчання з кожної навчальної дисципліни. За змістом – це програмно-нормативні та навчальні матеріали з науково-методичного забезпечення вивчення дисципліни, а за формою – методичний посібник, виданий типографським способом, або його ксерокопії.

Таким чином, вивчення тільки теорії фізичної культури (за обмеженою кількістю годин, а їх значно менше, ніж по деяких інших дисциплінах) не може вирішити проблеми ефективної підготовки вчителя фізичної культури. Тільки системна побудова навчального процесу з певними запрограмованими та витриманими акцентами зможе значно поліпшити якість підготовки спеціалістів.

Вимоги державного стандарту освіти та основні риси сучасного конкурентноспроможного вчителя фізичної культури, викладені в кваліфікаційній характеристиці, можуть бути виконані тільки за умови взаємної відповідальної роботи студента, викладача та служб забезпечення і контролю навчального процесу.

Література

1. Ашмарин Б.А. Теория и методика физического воспитания. – М.: Просвещение, 1979. – 360 с.
2. Ємець О.Й. Формування творчої особистості вчителя фізичної культури. // Фізичне виховання в школі. – 2000. – №1. – С. 24–26.
3. Зациорский В.М. Кибернетика, математика, спорт. – М.: Физическая культура и спорт, 1969. – 199с.
4. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры (общие основы теории и методики физического воспитания; теоретико-методические аспекты спорта и профессионально-прикладных форм физической культуры): Учеб. для ин-тов физ. культуры. – М.: Физкультура и спорт, 1991. – 543 с.
5. Огиенко Н.Н. Организация научно-исследовательской работы студентов на факультете физического воспитания. – В кн.: Совершенствование подготовки учителей физической культуры в педагогических вузах страны. – Пенза, 1988. – С. 107-108.
6. Петровский В.В. Кибернетика и спорт. – Киев.: Здоров'я, 1973. – 110 с.
7. Платонов В.М. Загальна теорія підготовки спортсменів в олімпійському спорті. –К.: – Олімпійська література, 1997. – 584 с.
8. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. 1. – Тернопіль. Навчальна книга – Богдан, – 2001. – 272 с. Ч. 2.– 2002. – 248 с.
9. Петунин О.В. Формирование профессионального мастерства учителя физической культуры. Уч. пос. для пед. ин-тов по спец. № 2114. Физическое воспитание. – М.: Просвещение, 1980.–112 с.